

Edukacja w Mauretanii

Mauretania to państwo leżące w Afryce Zachodniej, w dużej mierze pustynne i słabo zaludnione. Główne ośrodki miejskie, a co za tym idzie – również oświatowe, skupiają się na zachodzie, wzdłuż wybrzeża Oceanu Atlantyckiego oraz na południu, w dolinie Senegalu, jedynej niewysychającej rzeki w kraju. O kształcie funkcjonującego obecnie w Mauretanii systemu szkolnictwa zdecydowały przede wszystkim wpływy francuskie oraz wyznawany przez większość społeczeństwa islam.

Trochę historii

Rozwój systemu edukacji w Mauretanii ściśle wiąże się z burzliwymi dziejami tego kraju. Zarówno intensywny proces islamizacji i arabizacji Mauretanii, który nasilił się w XI wieku, jak i wyścig Europejczyków po kolonie w Afryce w XIX i na początku XX wieku odcisnęły piętno na kształtowaniu się mauretańskiego szkolnictwa.

W świecie islamu, który pochłoniął obszary dzisiejszej Mauretanii, edukacja i religia są nierozłączne. Dlatego już od bardzo dawna na tych terenach funkcjonuje rozproszony system edukacyjny oferowany przez szkoły koraniczne. Edukacja islamska, początkowo ograniczona do nauki religii, z czasem poza nauką wersetów Koranu zaczęła prowadzić również kursy języka arabskiego i prostych działań arytmetycznych. Zarówno chłopcy, jak i dziewczęta otrzymywali tradycyjne wykształcenie, najpierw w rodzinie, a później w miejscowych szkołach koranicznych, najczęściej usytuowanych przy meczetach. Edukacja ta nie była jednak dostępna dla wszystkich, a prawo do dalszego kształcenia mieli wyłącznie najzdolniejsi chłopcy.

Sytuacja zaczęła się zmieniać dopiero wtedy, gdy na terenach Mauretanii pojawili się Francuzi. To administracja francuska wprowadziła w kraju pierwszy system edukacji publicznej (Mauretania była od 1903 roku protektoratem francuskim, a od 1920 roku kolonią w składzie Francuskiej Afryki Zachodniej). Pierwsze szkoły oraz ośrodki szkolenia nauczycieli skoncentrowały się w dolinie rzeki Senegal. Wychodząc naprzeciw ludności zamieszkującej pozostałą część kraju, Francuzi w latach 50. XX wieku utworzyli też szkoły objazdowe. Miały one podnieść poziom edukacji na obszarach wiejskich oraz przede wszystkim wśród nomadów, którzy zamieszkiwali większą część kraju.

Choć początkowo dzieci wychowane w systemie szkół koranicznych niechętnie korzystały z takiego rodzaju edukacji, z czasem ją doceniły i szkoły

objazdowe funkcjonowały jeszcze po odzyskaniu przez Mauretanię niepodległości, po roku 1960. Władze niepodległego państwa uznały bowiem, że rozwój edukacji publicznej jest niezbędny w modernizacji kraju. Niestety mimo tych założeń edukacja w Mauretanii pozostała nieobowiązkowa, wciąż brakowało odpowiednio przeszkolonego personelu pedagogicznego oraz funduszy na budowę i wyposażanie szkół. Z przywileju edukacji korzystała niewielka część dzieci w wieku szkolnym, a większość uczniów stanowili chłopcy. Taki stan rzeczy doprowadził do bardzo wysokiego analfabetyzmu w kraju.

Szukając wyjścia z tej trudnej sytuacji, rząd, poczynawszy od lat 70. XX wieku, zaczął planować i wprowadzać szereg reform, stopniowo odchodząc od francuskiego systemu edukacji. Uznał, że dla zachowania islamskiej tradycji kulturowej oraz promowania jedności narodowej należy rozszerzyć edukację koraniczną. Z tego względu w wielu szkołach jako główny język nauczania wprowadzono język arabski. Niektóre szkoły do podstawowego programu edukacji zaczęły wprowadzać również języki lokalne. Władze konsekwentnie podkreślały potrzebę poprawy i uzupełnienia programów edukacyjnych oraz wspierały szkoły koraniczne.

Przeprowadzane zmiany w systemie edukacji nie scalały jednak narodu, jak tego oczekiwano, ale doprowadziły do podziałów. Zaczęło dochodzić do konfliktów między zwolennikami systemu arabskiego i systemu francuskiego. Dzieci zmuszone były do tego, aby swoje kształcenie rozpoczynać od podjęcia decyzji, czy chcą się uczyć w języku arabskim, czy francuskim. Ponadto, mimo wysiłków rządu, który inwestował znaczną część swojego budżetu w szkoły publiczne, standardy edukacji drastycznie spadały z roku na rok. Jedyną możliwością na uzyskanie kształcenia na dobrym poziomie stało się posyłanie dzieci do szkół prywatnych, na które stać było tylko najbogatszych.

W kwietniu 1999 roku rząd Mauretanii postanowił temu zaradzić poprzez przeprowadzenie kolejnej kompleksowej reformy edukacji. Miała ona polegać na wprowadzeniu jednego efektywnego systemu nauczania w całym kraju i ujednolicić system kształcenia wszystkich obywateli. Zreformowany system edukacji miał pomóc w stawieniu czoła wyzwaniom nowoczesnego świata u progu nowego tysiąclecia z jednoczesnym poszanowaniem mauretańskich norm kulturowych i religijnych.

Obecny system edukacji

Edukacja w Mauretanii rozpoczyna się na poziomie przedszkolnym. Prawie wszystkie dzieci w wieku od 4 do 6 lat, niezależnie od płci i grupy etnicznej,

uczęszczają do szkół koranicznych. Uczą się wersetów Koranu oraz podstaw pisma arabskiego.

Po odbyciu kursu w szkole koranicznej, czyli mając 6 lat, dzieci idą do szkoły podstawowej. Edukacja na poziomie podstawowym w Mauretanii trwa 6 lat. Jest obowiązkowa i bezpłatna dla wszystkich. Zgodnie ze zmianami wprowadzonymi w ramach reformy z 1999 roku w pierwszej klasie szkoły podstawowej dzieci uczą się w języku arabskim. Język francuski pojawia się dopiero w drugiej klasie. Przez pozostałe lata edukacji podstawowej uczniowie uczą się przedmiotów matematyczno-przyrodniczych po francusku, a humanistycznych, takich jak edukacja obywatelska, historia czy religia, po arabsku.

Uczniowie chcący przejść do szkoły średniej na zakończenie szkoły podstawowej, w wieku dwunastu lat, podchodzą do egzaminu państwowego, aby otrzymać *Certifikat d'Etudes Primaires Élémentaires* (CEPE).

W zależności od wyniku egzaminu oraz możliwości materialnych rodziny dzieci kontynuują naukę w szkole średniej. Wykształcenie średnie obejmuje łącznie 7 lat i podzielone jest na dwa etapy. Pierwszy, tak zwany *college*, jest obowiązkowy i trwa 4 lata. Wykształcenie zdobyte w tego typu szkole określane jest jako niższe średnie. Drugi etap, zwany *liceum*, trwa 3 lata i nie jest już obowiązkowy.

Na poziomie szkoły średniej, w *college'u*, wprowadzane jest nauczanie języka angielskiego i informatyki. Angielski pojawia się w pierwszej klasie, natomiast informatyka w czwartej. Uczniowie realizują program podzielony w podobny sposób jak na poziomie podstawowym. Przedmiotów ścisłych, takich jak matematyka, nauki przyrodnicze, fizyka czy informatyka, uczą się w języku francuskim, a pozostałych, takich jak historia czy geografia, w języku arabskim. Na koniec *college'u* nie ma obowiązkowego egzaminu. Uczniowie przechodzą dalej na podstawie wyników na świadectwie, jeżeli jednak ktoś ma niesatysfakcjonujące wyniki, może przystąpić do egzaminu, po którym otrzymuje dyplom *Brevet d'Etudes du Premier Cycle* (BEPC) – przepustkę do liceum.

W liceum uczniowie zostają ukierunkowani. Są zobligowani do wybrania jednego z czterech programów specjalistycznych, zwanych *serie*. Każde liceum oferuje swoim uczniom: *serie LO (Lettres Originelles)*, *serie LM (Lettres Modernes)*, *serie D (Science Naturelle)* i *serie C (Mathematiques)*. *Serie LO* kładzie nacisk na naukę kultury i języka arabskiego, *serie LM* to zaawansowany kurs z wiedzy o współczesnej literaturze, *serie D* to nauka matematyki, fizyki i nauk przyrodniczych w

języku francuskim, natomiast *serie C* ma taki sam program jak *serie D*, ale ma więcej zajęć z matematyki. Po ukończeniu liceum uczniowie podchodzą do egzaminu maturalnego (*Baccalaureat*).

Po otrzymaniu dyplomu maturalnego każdy uczeń, który chce się dalej kształcić, może obrać jedną z dwóch dróg. Iść na studia na uniwersytet lub zdobyć wykształcenie zawodowe w szkole technicznej. Uzyskanie dyplomu *Brevet de Technicien Supérieur* (BTS) w szkole technicznej jest równoważne z dyplomem *Maîtrise*, otrzymywanym w momencie ukończenia uniwersytetu.

Współczesne problemy

Biorąc pod uwagę liczby bezwzględne, zmiany w systemie edukacji w Mauretanii można uznać za spektakularne. Ogromnym sukcesem reformy z 1999 roku okazało się pogodzenie nauki w języku arabskim i francuskim. Dzięki wprowadzanym reformom i naciskom na modernizację sektora edukacji rządowi udało się uświadomić ludziom, jak ważne w rozwoju społecznym jest wykształcenie. W funkcjonującym systemie edukacji widać zatem znaczący progres w stosunku do lat poprzednich. Jednocześnie należy mieć jednak świadomość, jak wiele jest jeszcze do zrobienia w tym zakresie.

Nadal głównym problemem mauretańskiego systemu edukacji jest spory odsetek dzieci niepodających nauki. Wciąż średnio 24% dzieci w wieku szkolnym nie chodzi do szkoły (26% dziewczynek i 21% chłopców). Tyczy się to szczególnie obszarów wiejskich, gdzie dzieci często nie rozpoczynają edukacji ze względu na wiele nakładających się na siebie czynników. Jednym z nich są problemy finansowe. Choć edukacja formalnie jest bezpłatna, najbiedniejszych rodzin nadal nie stać na zakupienie swoim pociechom materiałów edukacyjnych i wyżywienia w szkole.

Kolejną przeszkodą w rozpoczęciu przez dzieci edukacji na obszarach wiejskich jest słabo rozwinięta infrastruktura. Część dzieci nie jest w stanie dotrzeć do szkoły ze względu na zbyt dużą odległość między miejscem zamieszkania a placówką dydaktyczną oraz brak odpowiedniej komunikacji pomiędzy nimi.

Nierzadko dzieci nie mogą sobie pozwolić na rozpoczęcie nauki również ze względu na inne obowiązki, które na nich spoczywają. Mauretania należy do jednego z najbiedniejszych państw afrykańskich, dlatego bardzo często dzieci muszą też pracować, aby pomóc w utrzymaniu rodziny.

Nadal znaczącym problemem jest też dysproporcja między wykształconymi mężczyznami i kobietami. O ile płeć nie ma żadnego wpływu na dostęp do

podstawowej edukacji i obecnie odsetek dziewcząt oraz chłopców kończących szkołę podstawową jest niemalże równy, o tyle wciąż jest bardzo mało kobiet podejmujących naukę na poziomie średnim i wyższym.

Dodatkowo w Mauretanii na przestrzeni lat okazało się, że niestety zmiany ilościowe w szkolnictwie nie przekładają się na zmiany jakościowe. Mimo wciąż zwiększającej się liczby szkół i uczniów poziom nauczania wciąż nie spełnia standardów międzynarodowych. Na taki stan rzeczy wpływ mają między innymi: nieodpowiedni program nauczania, brak podręczników i materiałów edukacyjnych, niewielka i niewykwalifikowana kadra nauczycielska.

Zawód nauczyciela w Mauretanii, podobnie jak i w całej Afryce, jest zawodem bardzo poważanym i szanowanym. Niestety wiąże się on z niewielkimi zarobkami. Dlatego nauczyciele bardzo często nie mają motywacji do pracy, są nieefektywni, nie potrafią przekazać wiedzy uczniom. Na jednego nauczyciela w szkole podstawowej przypada średnio około 40 uczniów, co dodatkowo utrudnia współpracę między nimi.

Tym niemniej poziom edukacji mauretańskiej ulega stopniowej poprawie. Młode pokolenie ma zdecydowanie lepszy dostęp do szkolnictwa (na każdym poziomie) oraz do niezależnych źródeł informacji. Państwo jest mocno zaangażowane w zrealizowanie Milenijnych Celów Rozwoju i wkłada wiele wysiłku, aby polepszyć poziom życia swoich obywateli.

Źródła:

UNESCO Institute for Statistics, *Adult and Youth Literacy. 1990-2015 Analysis of data for 41 selected countries*, Montreal – Quebec 2012.

Household Education Spending. An Analytical and Comparative Perspective for 15 African Countries, Dakar, marzec 2012.

UNESCO Institute for Statistics, *Global Education Digest 2011. Comparing Education Statistics Across the World*, Montreal – Quebec 2011.

UNESCO. *World Data on Education. Données mondiales de l'éducation. Datos Mundiales de Educacion*, VII Ed. 2010/2011.

Górak-Sosnowska Katarzyna, *Perspektywy świata arabskiego w kontekście Milenijnych Celów Rozwoju*, Warszawa 2007.

Study on the situation of education in Mauritania:

<http://www.docstoc.com/docs/2363784/STUDY-ON-THE-SITUATION-OF-EDUCATION-IN-MAURITANIA> [dostęp dn. 25.10.2012]

Zdjęcia: wikimedia.org

Tekst: Monika Bryzek

Fundacja Edukacji Międzykulturowej
Projekt Mini Festiwale Edukacji Globalnej

www.miedzykulturowa.org.pl

Projekt jest współfinansowany w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2012 r.